

ГАЛИНА ТАРАСЮК

**МИКИТА ГОДОВАНЕЦЬ:
ХУДОЖНЬО-ЕПІСТОЛЯРНИЙ
АСПЕКТ БІБЛОГРАФІЇ**

**Із циклу щорічних лекцій
пам'яті Івана Огієнка**

**МИКИТА ГОДОВАНЕЦЬ:
ХУДОЖНЬО-ЕПІСТОЛЯРНИЙ
АСПЕКТ БІОГРАФІЇ**

*Лекцію прочитано 13 жовтня 2016 року
в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка*

УДК 821.16.2.09
ББК 83.3(4Укр)6-8

Друкується згідно з рішенням ученої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, протокол за №14 від 3 листопада 2016 р.

Рецензенти:

Антофійчук В.І., доктор філологічних наук, професор (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Насмінчук Г.Й., кандидат філологічних наук, професор (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка)

Тарасюк, Галина

Тарасюк Г. Микита Годованець: художньо-епістолярний аспект біографії : відкрита лекція / Галина Тарасюк. – Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2017. – 56 с.

УДК 821.16.2.09
ББК 83.3(4Укр)6-8

© Г. Тарасюк, 2017

У руслі традицій провідних європейських університетів до річниці заснування вишу у Кам'яниці-Подільському запроваджено читання відкритих пам'ятних лекцій про подвижників українського державотворення, чие життя було пов'язане з Кам'янцем-Подільським, зокрема й університетом.

Вперше така лекція на тему: «Володимир Свідзінський: проблеми майбутньої наукової біографії» була прочитана 22 жовтня 2015 року доктором філології, професором Елеонорою Соловей.

13 жовтня 2016 року письменниця Галина Тарасюк виступила перед університетською аудиторією з відкритою лекцією «Микита Годованець: художньо-епістолярний аспект біографії». Актуальність теми зумовлена не лише фактом кам'янецького періоду життя талановитого байкаря, а і його особистою причетністю до «дня народження» університету. У спеціально випущеній газеті «Свято Поділля», приуроченій урочистому відкриттю закладу, поряд із публікаціями першого ректора професора Івана Огієнка та інших знаменитих борців за державність України, був надрукований і вірш молодого на тоді, але вже відомого поета Микити Годованця під патріотичною назвою-закликом «Народу рідному – усе!»

А через два роки (в 1920-му) Микита Годованець став вільним слухачем історико-філологічного факультету новоствореного українського університету у Кам'яниці-Подільському, який був тоді столицею національного відродження.

Упродовж 1966-1968 Галина Тарасюк, тоді ще школярка, активно листувалася з Микитою Павловичем. Ця обставина додає особливої проникливості і щемкості сторінкам про незабутнього земляка.

Народу рідному – усе!

*Присвячую Кам'янець-Подільському Українському
Університетові*

Народу рідному – усе!
На жертovníк святого діла
Нехай з нас кожен принесе
Огонь душі і силу тіла.

Найкращим жертвуючи всім,
Народу рідному своєму,
Тяжким трудом, життям своїм
Щасливу доленьку скуємо.

І наш нещасний бідний край
Зруйнований, стемнілий вкрай,
Неначе травень, зацвіте,
А люд, зневажений од віку,
Себе відчує чоловіком
І слави нам вінок сплете.

«Свято Поділля». – 1918. – 22 жовтня.

Якось письменник Василь Василяшко запитав, чи відомо мені, що в моєму рідному селі Орлівка Теплицького району на Вінниччині у 1910 році вчителював патріарх української байки Микита Годованець? На що я не задумуючись відповіла, що не тільки знаю про цей історичний факт, а й сама ще школяркою листувалася з Микитою Павловичем.

Василь Федорович Василяшко, який тоді працював над нарисом про М. Годованця, що побачив світ 2012 року у книзі «Через терни до України», попросив написати про це кілька слів. І я написала невеличкий спогад, покладаючись тільки на свою емоційну епізодичну дитячу пам'ять, оскільки майже весь мій архів з ранніми віршами, листами до мене, зокрема і знаменитого байкаря, загубився з причин моєї неспокійної мандрівної, а часто й безпритульної юності. Тим часом спогад В. Василяшка вийшов і дійшов до Хмельницького літературного музею, де його прочитав директор і письменник Василь Горбатюк. А може і Хтось Вищий... Хтозна, адже, чим довше живу, тим більше переконуюсь, що якась Вища сила тобі, забудькуватому, замотаному життям буденним, нагадує, що цей грішний несправедливий світ усе-таки тримається на святій справедливості, моральних цінностях і любові до ближнього. І, щоб не порушити цієї гармонії, мусиш, доки живий, віддячувати за добро – добром і доброю пам'яттю, часто й густо, щоб менше зоставалося місця (і в душі, і в світі) для зла...

Отож, хтозна з якого чуда, але несподівано на Водохреще 2016 року на мою електронну адресу надійшов безцінний дар: моє листування з Микитою Павловичем

Годованцем впродовж 1965-1967 років, яке Василь Горбатюк віднайшов у архіві письменника. Признаюся, була вражена: якою ж це треба бути інтелігентною, далекоглядною і доброзичливою людиною, щоб зберегти не тільки листи, а й невправні віршики сільської школярки! І як це треба було – після пережитих зрад, доносів, знущань, принижень, вчинених над тобою двоногими – так неупереджено любити людей і вірити в їхню Божу подобу!.. Незбагненно!

Читала листування з трепетом і благоговінням, відчуваючи, як ці «воскреслі» листи, ніби чарівна ниточка, тягнуть за собою цілий клубок яскравих, теплих і дуже важливих для мене спогадів про далекі 1960-ті, довгождану, спасенну «хрущовську відлигу», моє нехитре юне життя-буття, і появу в ньому світлого образу ніколи не баченого чарівника Микити Павловича Годованця, який своїм людським прикладом і письменницьким подвигом, чуйним, щирим і мудрим словом перший з відомих достойників присвітив мені вузьку і тернисту стежечку у великий світ літератури... Одно слово, цілий пласт прожитого й пережитого постав перед моїми очима з призабутими подробицями, емоціями, переживаннями, цікавими деталями, а головне – людьми.

Незважаючи на те, що отримані листи Микити Павловича до мене були датовані 1965-1967 роками, все ж переконана, що своє перше дитяче послання до патріарха української байки я написала ще раніше, десь у 1961-62 роках, навчаючись у 7-8-му класах Орлівської восьмирічки. Чому? Бо саме в цей час я раптом з дивного дива стала писати байки й гуморески на злободенні теми, декілька з яких надрукувала Гайсинська районна газета «Трибуна

праці». Ці «придибашки» так сподобались керівникові літ-студії, що мене викликали на з'їзд робсількорів, прийнявши за сільську вчительку. Яке ж було здивування, коли перед дорослими людьми постало дрібненьке худеньке дівча, заплетене в чотири кісочки.

Але йдеться не про мої здібності до віршування, а про те, що «прорізалось» вони не без допомоги байкаря і гумориста Микити Годованця. Адже саме в ті роки, а точніше в 1957-му, після 20-літньої каторги, страждань і поневірянь, письменник був нарешті остаточно реабілітований. З цього часу стали зрідка з'являтися в газетах його дотепні байки й гуморески, а також виходити книги. Так, у 1957 році побачили світ збірка «Байки», в 1958 – «Осел на хаті», в 1960-му – знову «Байки», наступного – «Заяча математика». Були ці книжки і в бібліотеці мого віддаленого від світових магістралей степового села, і навіть в нашій хаті. Зачитувався ними мій батько, Тимофій Омелянович, сільський «завклуб», великий шанувальник української літератури, і, можна сказати, мимовільний, але пам'ятливий свідок найтрагічніших подій в її історії – масових репресій більшовиків проти розквітлого яскравими талантами українського письменства у 1934-37 роках.

Так сталося, що в ці роки мій батько, метикуватий і талановитий сільський хлопчина, найбільшою мрією якого було вступити в інститут, весь свій вільний час проводив у хаті-читальні, зачитуючись творами нової радянської літератури. Однак скоро юний книголюб помітив, що з полиць хати-читальні стали зникати книги його улюблених письменників: Володимира Винниченка, Миколи Куліша, Валер'яна Підмогильного, Епіка, Ірчана, Вороного та

десятків інших. Цікавився пропажею у бібліотекаря, але той або мовчав, або відказував невесело: «Будеш багато знати – не виростеш».

Розгадав батько таємницю, коли йому виповнилось 17 і він, як активний читач, став позаштатним помічником бібліотекаря. Було те у тривожному і трагічному для українського народу 1937-му. Коли навіть глухим нашим селом глухо й лиховісно шелестіли страшні слова: «ворог народу».. А в хату-читальню зачастив з Гайсина (повіту) зловісний гість – вершник в міліцейській формі. Щоразу, зіскочивши з коня, він карбованим кроком заходив в читальню і з грізним виразом на лиці виймав зі шкіряної сумки список авторів, книжки яких наказував «ізять с обіхода». І тут же згрібав з полиць у кропив'яний мішок твори Косинки, Буревія, Зерова... А одного дня у мішок чекіста полетіли і збірки дуже популярного тоді серед сільського люду гумориста і байкаря Микити Годованця! А було їх чимало: до злощасного 1937-го поет встиг видати 7 збірок: «Незаможний Клим», «До добробуту й культури...», «Парася на парастасі», «Довгоносики», «Будяки», «Трактор і Рало», «У колективі», в яких шпетив дошкульно всіх тих, які «заважали народові йти у щасливе колективне майбутнє». Дотепні, дохідливі і актуальні гуморески й байки Годованця звучали на «співках» у хаті-читальні, агіткультівці читали їх на сільських «сходках», без них не обходилося жодне нове свято, їх запам'ятовували і цитували. Полюбляв декламувати вірші прославленого земляка і тато – активний учасник художньої самодіяльності. І хоч минув не один десяток літ з часів тої гіркої колективізації, а пам'ятав, як читав на «майовці» в лісі вірш «Перебудова»:

– Невтішна спадщина, мов хмара, висне,
В болоті власності натура кисне;
Нам погляди старі отруюють буття,
Я – за нове і за стремління чисті,
За творчий рух, за помисли вогнисті,
    Що роблять радісним життя!
    Топчу в душі старе,
    Що у полон бере...
За мною всі! В нову дорогу рвуть!
Пе-
    ре-
        бу-
            до-
                ву-
                    юсь!

Отакий несподіваний казус історичний: виходить, що останній генсек СРСР Михайло Горбачов через півстоліття нічого нового зі своїм курсом на Перебудову не придумав, а просто нагадав давно забуту спробу «перебудови», оголошену більшовиками після Жовтневої революції, яка перетворилась на голодомори, жорстокі репресії проти людяності, і завершилась кривавою світовою війною... Слава Богу, що в 90-х ми вчасно від'єдналися від Москви... На жаль, відлуння катастрофи, якої уникнули 25-ть років тому, наздогнало нас сьогодні, на східних і південних рубежах...

Але повернемося в моє село далеких і трагічних тридцятих років.

Зрозуміло, що ця тиха інквізиція з езекуціями над книжками не могла не насторожити молоду людину, яка переживши страшний голод, мріяла таки дожити до світлого майбутнього. Коли «пропали» книжки В. Винниченка, М. Куліша та інших, батько не переживав, бо вони були – далеко, десь на своєму Парнасі. Але коли нагло вилучили книжки Годованця, злякався. Адже письменника Годованця в

селі і шанували ще й тому, що був земляком, родом з нашого ж, Гайсинського повіту, тільки із сусідньої, Тернівської волості, крім того, як переказували старші люди, до революції вчителював в нашій церковно-приходській школі. І навіть вчив «аз-буки-веді-глагол» старших татових братів Олексу і Тимофія. За що ж така немилість? – запитував себе про те, на що не знав відповіді, мабуть, сам Микита Павлович. Кажуть, до кінця життя Годованець не міг зрозуміти, що йому не могла простити більшовицька власть: молодечу симпатію до Української Народної Республіки, в одній із структур якої він працював юнаком? Вірш, написаний з нагоди відкриття урядом УНР українського університету в Кам'янці-Подільському в 1918-му році? Незлобливого гумору, крізь призму якого спостерігав за будівництвом «нового життя»? Чи тої популярності, якої зажили серед людей його байки і гуморески?

Що ж до мого 17-літнього тата, то тільки тоді, коли після зачистки сільських книгозбірень від «ворожої» літератури почались арешти вчителів, лікарів, навіть неугодних партійних працівників, зрозумів: спочатку український народ виморили голодовкою, а тепер взялись за українську інтелігенцію. А далі вже й не до книг було: війна, фронт, розруха і остання, вже передсмертна, сталінська косовиця залишків української інтелігенції, переважно свідомих фронтовиків, під яку потрапив і мій тато. Врятувала його, як і Микиту Павловича, і багатьох репресованих чесних людей – смерть Сталіна в березні 1953 року.

Тож зрозуміло, що побачивши у якійсь газеті байки воскреслого з небуття через 20 років Микити Годованця, батько зацікавився і його творчістю, і його долею. Однак міг тільки здогадуватися, що тому довелося пережити... На жаль, у 60-ті, не зважаючи на т.з. «відлигу», ще не наважувалися відкрито говорити і писати про сталінські репресії та їхні жертви. Кажуть, що не любив згадувати про своє пережите і Микита Павлович. Навіть синові не все говорив...

Про страдницький путь мученика українського Слова почнуть писати вже після смерті Микити Годованця, особливо інтерес до його життя і творчості зросте у незалежні 1990-ті.

Та все ж світлий, загартований у випробуваннях, совісний талант Микити Годованця, відіграв величезну роль у гуманізації української радянської літератури у такі нині розхвалені, а насправді дуже підступні і лукаві шістдесяті, коли справді талановитих і незалежних від холопства письменників «зачищали», а на їхнє місце призначали – «по рознарядці» – «геніями» пересічних, зате слухняних «вірних ленінців». Та що казати! Коли призначали навіть ... дисидентів! Многі з цих «призначенців» дожили у славі і любові народній і до наших світлих днів...

Цю сегрегацію за рангами пережив і Микита Годованець. Нелегко йому давалося повернення в український літературний процес. Ще живі були ті, які подбали про те, щоб відправити його на Середню Колиму... Довго не впускали до літератури і «перестраховальники». Державні видавництва навіть після остаточної реабілітації Годованця «відбивались» від його рукописів «замовними» внутрішніми рецензіями, звичайно ж, нищівними. Прицільно били і критичні статті деяких літературних «метрів»... Та Бог їм суддя! Думаю, що саме так би сказав, якби живий був, Микита Павлович.

Та все ж з Божою поміччю пробивалося Слово нелукаве колишнього колимського каторжника крізь бетон неприйняття радянською ідеологією. За відпущених Микиті Павловичу неповних 20 років для вільної творчої праці побачило білий світ не мало-не багато – 14 окремих збірок його байок і гуморесок, крім того дві книжки – в перекладі російською мовою, і два томи «Вибраного». Взагалі, за словами дослідників творчості Годованця, Микита Павлович створив понад тисячу оригінальних творів! Вражаюче працьовитий талант!

Та головне, що він стиг відродити українську байку, піднести її на високий громадянський рівень, а також

виховати когорту послідовників і благословити на нелегку літературну працю не один молодий і несмілий талант.

Серед цих «поблагословенних», на щастя, була і я. Справді, мій ранній гумористичний «дебют», був спровокований (інакше й не скажеш!) творами Микити Годованця, письменника, овіяного легендами і пієтетом мого батька. Саме тато дав мені, семикласниці, літературна творчість якої обмежувалася рамками шкільної стінгазети, прочитати книжки Микити Годованця. Я й прочитала... Особливо мені сподобалася гумореска «Василик». Ніби про наших сільських хлопчаків написана.

ВАСИЛИК

В один погожий день
Василик Чередник
Безслідно зник.
Шукали хлопця – не знайшли ніде.
Матуся плаче, батенько лютує:
– Мерзотник! Чоботи в дорозі пошматує!
Аж ось верта дитина люба,
А батько – хоп його за чуба:
– Я так і знав:
Взуття до цурки доконав?!
«Ні, таточку, – син каже, сміючись, –
Я був дурний колись,
А зараз я не той.
Бувало хто
Попутньо їде по дорозі, –
Я вже на возі,
Гарненько примощуся ззаду,
Під'їду й калача з торбини вкраду.
Так і проїхав я світи,
Не довелось багато йти.
Не віриш? Глянь – там чоботи в торбині,
Нові, немов з крамниці нині!».

.....

Василики у нас не вивелися й досі –
Нахабні, хитрі, ловкачі –
І пробиваються по життєвій дорозі
На нашім возі,
Ще й крадуть наші калачі.

Сподобалась також байка «На пасіці». Про трутнів.
Яких теж вистачало і в школі, і в колгоспі.

Тож перейнявшись бойовим настроєм байкаря і зарядившись його влучним гумором, я й собі втяла кілька гуморесок «на злобу дня» і не роздумуючи, таємно від батька, послала в редакцію газети «Трибуна праці». Яким же було моє здивування, коли газета деякі надрукувала!

На жаль, десь ті «фрашки» загубилися, зостався у пам'яті тільки уривок однієї гуморески, написаної не просто під впливом, а під величезним впливом творів Микити Павловича, зокрема й згаданих. Соромно зізнаватися, але я з першої навіть фразу «позичила», не підозрюючи, плагіат – неприпустима річ для справжнього письменника.

У Панаса друга група,
Тягне його коло пупа,
В нього коклюш, діабет...
Сто рецептів і дієт!
В день і з ліжка він не встане,
Але тільки ніч настане –
Тягне з поля кукурудзу,
Й не болить спина від «грузу».
Раптом десь Панас наш зник –
У Тамбов повіз часник.

Отак! На жаль, мій веселий літературний дебют завершився невесело. По-перше, ніхто з моїх односельців не

повірів, що гуморески написало мале дівчисько, а не мій тато, сільський гострослов і правдолюб; по-друге, усі одразу впізнали прототипів моїх «героїв», а чим це загрожено в селі, де всі знають все один про одного, відомо...

Тож не довго я купалася в промінні першої слави... Буквально на другий день, повернувшись з роботи додому раніше, як звичайно, тато сумно попросив мене: «Більше, дитино, не пиши цих гуморесок, бо зі мною люди в селі перестануть здороватись... Та й часи непевні, як і цар Микитка... (так ласкаво батько називав тогочасного першого секретаря ЦК КПРС (1953-1964) Микиту Хрущова), щоб не прийшлося ще за нього у тюрмі сидіти через твої байки».

Останні слова і мене добряче налякали, адже в дитячу пам'ять назавжди врзалися ті чорні дні, коли за наклепом сільських партійців батька – фронтовика і правдоборця – було звинувачено в антирадянській і націоналістичній діяльності, і тільки смерть Сталіна в березні 1953 року врятувала його від тюрми і Колими.

Так я, сільська дитина, вперше самотужки зрозуміла, «як багато важить слово», і як дорого треба часом платити за нього... Від цього усвідомлення творчість Годованця стала ще ближчою, але більше в шкільні роки ні байок, ні гуморесок я не писала. Тільки ліричні вірші, прозові замальовки та легенди про своє село від старших записувала...

Однак в редакції «Трибуни праці» дуже хвалили мої гуморески за актуальність і непримиренну боротьбу з несвідомими елементами, різними «тунеядцями, несунами і спекулянтами», які заважали нашому народові «йти вперед до світлого майбутнього». І порівнювали з творами Микити Годованця. Не пригадую, можливо й адресу мені дали Микити Павловича, бажаючи порадувати його послідовниками. Зате добре пам'ятаю, як листа від Годованця читали педагоги Орлівської восьмирічки, а вчителька історії Ганна Федорівна Феденко, теж шанувальниця палка Микити Павловича, знайшовши в одній з його книжок дуже зворушливу

байку «Яблуня», з присвятою Ів. Ів. Майку – відомому в наших краях революціонерові і борцеві за долю народу, порадила мені попросити Годованця, щоб написав спогади про цього знаменитого чоловіка.

Але розпитати Микиту Павловича про Майку я не встигла: після Орлівської восьмирічки треба було переводитись у 9-й клас Велико-Мочульської середньої школи, а там почалося нове, вже «доросле» шкільне життя... І листування наше обірвалося.

Схоже, не до мене було й Микиті Павловичу. У 1963-му році побачили світ дві його збірки: «Вужі під яслами» та «Байки», в 1964 – «Ріка Мудрості. Байки за Езопом», в 1965 – «Веселий педант», в 1966-му – «Конвалія і Лопухи». А в такому тривожному для мене 1967-му – вийшло аж три: «Афоризми сатирика», «Талановита Тріска», «Байки за Леонардо да Вінчі, Федром, Бабрієм», і четверта – «Медвежьи танцы» – в перекладі російською мовою.

Титанічна праця... Взагалі, здається, душа вже немолодого Микити Павловича вибухнула творчістю, як вогнем довго стримуваній вулкан, і ринулась до читачів, розтоплюючи на шляху кригу бюрократизму, недовіри, остороги і просто недобррозичливості. Годованця не тільки багато видають, а багато про нього пишуть. Та що казати! Сам Господь Бог давав і силу, і натхнення, і навіть дні земні продовжив...

Не знаю, з якої нагоди, але наше листування з Микитою Павловичем, обірване в 1962 році, якось само собою відновилося у 1965-му, коли я вже навчалася в 10-му класі Велико-Мочульської середньої школи. І тривало до літа 1968-го. За цей час, як видно з листів, я встигла закінчити десятирічку, двічі «провалитися» при вступі (до речі, здавши три усних вступних іспити на «відмінно», а твір – на «4») до Київського державного університету ім. Т. Шевченка, попрацювати вчителькою англійської мови у Бджільнянській восьмирічці, літпрацівником Теплицької райгазети «Зірка»,

ще раз дебютувати зі скандалом в газеті «Комсомольське плем'я» і, врешті, кинути все лоском і поїхати підкорювати Москву, а точніше – поступати в Московський Літературний інститут імені Горького... І всі ці роки цей великий і безмежно людяний, щедрий на добро чоловік брав участь у моєму неспокійному, бурхливому житті, переживав мої успіхи і невдачі, злети і падіння, пильно оберігав від зривів і відступів, спрямовуючи і мою дорогу, і мої кроки у вірному напрямку.

Найкращим підтвердженням цього є відповідь Микити Павловича від 1 грудня 1965 року на мій лист, який, на жаль, не зберігся.

Дорога Галино!

Всі твої вірші мені сподобались. В них багато лірики, ніжності, гарних образів поетичних. Я бачу, що у тебе є здатність поетична, вміння творити образами. Всі вірші дають мені картину твого духовного багатства. Звичайно, усякий талант треба розвивати, треба над собою працювати, учитися, читати багато кращих поетів, щоб у них вчитися майстерності, навчатися різні теми, різні думи покладати на ноти поезії, це так, як байкареві треба вміти різні теми покладати на байкарські образи, як композиторові треба вміти свої думки ці почуття покладати на звуки.

Я почав, навчаючись у второкласовій школі, писати, коли було мені 14 років. Мої вірші були гірші, бо й розвиток мій був нижчий і сама наука наша була дуже мізерна. Часи тоді були не ті. Але я дуже любив своє писання, творчу роботу і ніколи не кидався її. Читав інших поетів, різні книги – і поетичні, і прозові, і завжди дбав, щоб у них щось собі взяти. Дуже важким трудом, довгими роками практики доходив чогось: були кращі твори, були гірші. Так воно у кожного буває.

У тебе теж так: одні слабші, одні дужчі.

Твій татусь добре сказав, що вірш про діда наймилі-

ший: тут конкретний образ, якому ти знайшла щось поетичне сказати. А це дуже мило. Адже рушничок Малишка тим бере за серце, що образ пісні – матуся – всім нам рідний і милий. Він знайшов, вигадав подію – ніби мама подарувала йому рушник, коли він ішов у путь життєву. Поет (можже, це їй справді було?) так змалював цю подію, що ми ніби бачимо перед своїми очима, як мати подає йому рушник і сльози ллються з її очей: не знає, чи побачить вона ще свого сина, чи десь у чужому краю, а може, й на війні загине...

Твій вірш про дідуся тим бере за серце, що конкретний образ ти оспівала ніжними тонами. Шкода, що ти не вклала своїх почуттів: нема тебе, дідуся, що колисав мене на руках, що розповідав мені страшні і цікаві історії, казки, що наспівував своїх пісень, які були такі мрійливі, що під мелодії я засинала, і тоді снилися мені такі рожеві сни...

Розумієш мене? Ти – лірик і тому всякі події треба зв'язувати з власними переживаннями, з тим, як реагує твоя душа, твоє ніжне серце на все, що може бути зв'язане з мальованим образом.

Отож, я раджу тобі цей вірш про дідуся розвинути, обарвити його, пов'язавши з своїми уявними переживаннями. Щоб цей вірш став піснею про дідуся, не твого дідуся, а піснею всіх молодих людей, що втратили своїх рідних і не можуть забути образів їх. Опрацюй вірш і приходи мені ще раз, – я порівняю і скажу, чи здатна ти збагатити те, що раз уже було написано. Адже кожний письменник повинен уміти робити над створеним, опрацьовувати написане, як столяр опрацьовує зроблену шафу: він і вигладжує ніжно дерево, і полірує його, надаючи йому і блиску, і принади, щоб покупець не одійшов від шафи, а купив її обов'язково і був задоволений з доброї мистецької роботи. Бо кожен покупець не хоче погану коробку, а хоче мати в хаті художній виріб.

Гарні в тебе вірші «Я в ліс піду», «Місячна ніч», «Перший сніг»... Ти вмієш говорити образами, а це свідчить,

що в тобі живе поетичний живчик. Це чисто ліричні вірші, барви жіночої багатой душі. Проте читач хоче у своїй творчості відчувати своє, себе побачити, свою думку знайти, собі пораду і розраду мати. Тож треба так складати твір, щоб читач на твоєму особистому побачив загальнолюдське, що і його стосується.

Це важко робити, але воно прийде потім, з досвідом, в міру зростання світогляду, знання людського, практики особистої.

Працюй, люби творчу роботу і вона тебе любитиме.

Ті книги, що в тебе є, – Малишка, Рильського, Єсеніна, Сосюри, Тичини, – можуть бути для тебе доброю школою: треба вміти їх читати – треба вдумуватись в їх образи, в їх поетичні звороти, в способи будування вірша, ритміки.

І надалі тримай зв'язки з газетами і журналами, що виходять в районі, області, в центрі. Тепер редакції ласкаво приймають молодих, не те, як було колись. Колись мені (я тобі вчителював в Орлівці) київська газета на мої вірші початкові грубо відповіла: «Киньте писати, папір псувати». Це було мені, як молотом по голові. Проте я любив творчу роботу, і ця брутальна порада не вбила цієї любові.

Надсилай свої нові роботи. Радий буду читати їх. Може, потрібна буде порада – охоче передам своїй землячці у міру своїх знань.

Будь здорова, привіт батькам! Привіт вчителям і учням!

З побажанням усього кращого, успіху в твоїх благодних починаннях!

Микита Годованець

У мене тепер квартира №15.

КОМЕНТАР: Оце уточнення з номером квартири свідчить, що я Микиті Павловичу писала листи ще ученицею Орлівської восьмирічки.

Але мене вражає інше... Скільки тепла і щирості в кожному слові наставника! Скільки поваги до юного таланту, і делікатності: навіть натяку на повчання, просто щира розмова на рівних про секрети творчості. Недаремно ж кожна порада, кожне зауваження Патріарха було для мене тоді відкриттям і одкровенням.

Сьогодні для мене листи Годованця – це не лиш спогади. А ще й дорогоцінні шматочки різнобарвної смальти, з яких я хочу скласти тільки свій власний портрет великого сміхотворця на тлі епохи, яка його народила, надихала, тяжко карала і врешті обезсмертила.

Звичайно ж, заохочена добрим словом Метра, я почала надсилати йому усе, що мала кращого з написаного: і вірші, і прозові замальовки. Доброзичлива реакція Годованця на мої проби пера окрилювала. Ще б пак! Я вперше почула про свої «твори» думку спеціаліста, знавця літератури і літературної творчості. Тим часом, як видно з листів, Микита Павлович дуже серйозно зайнявся моїм літературним вихованням: не тільки детально «розбирав» кожен вірш чи етюд, а й радив, що читати, надсилав збірки популярних тоді молодих поетів-шістдесятників та «вирізки» з їхніми віршами з газет і журналів. Про це свідчить моя відповідь патріархові, датована січнем 1966 року:

Дорогий Микито Павловичу! Спасибі вам за вірші, котрі Ви мені надіслали. Я їх прочитала Найбільше сподобався вірш Бориса Олійника «Антитези». Його вірші багаті думкою, багаті роздумами.

Ви мені радили попрацювати над віршем «Моєму дідові». Я його переробила, але не досить, здається, вдало. Вишло сентиментально трохи.. Я обов'язково перероблю його...

З повагою Г. Тарасюк.

Відповідь не забарилася. Точніше – детальний, професійний аналіз моїх писань! Господи, думаю собі зараз, на що ви, Микито Павловичу, тратили свій дорогоцінний час! Але –

спасибі! Бо хтозна, чи без оцих довірливих розмов наших про таємниці творчості, вийшли б з мене люди.

15.01. 1966

Дорога землячко Галино!

Привіт із Кам'яця!

Твоя «Легенда» мені дуже сподобалась. Стиль – як Марка Вовчка. Сюжет гарний, вдалий. Поетична розповідь. От вигадай іще сюжетів подібних (візьми у народу, у вас же село козацьке?!) з десятків і матимеш першу книжечку. Незабаром у мене будуть працівники журналу «Україна» і я запропоную їм «Легенду», може, й надрукують.

Вірш «На леваді» годиться як проба пера. Мені він не сподобався. Малюється стара левада, старі косарі. На сьогодні таке не характерне. Не актуальне і тому не лягає в поезику. Фальшує.

«Яблука» – твір хороший, але зроблений невміло. Епіграф з Рильського нічого не дає, а навпаки – збіднює вірша. Перші два рядки гарні, поетичні, а далі – штучність і образи надумані і ненатуральні. «Малиново видзвонюють» – це старе і неясно: як це яблука видзвонюють? Та ще й малиново? «Співають тонко-тонко»... Образ поетичний повинен бути і свіжий, незатертий, і такий, щоб читач його сприйняв душею, повірив автору: це так! Мені ще у вухо б'є повтор слів «яблука», «яблуні». Часто повторені, вони починають набридати, бо не грають поетично. Треба говорити так, щоб читач збагачувався, читаючи.

Я раджу тему опрацювати по-новому: що таке яблука для людини, яка страждає, любить, мріє, тягнеться до щастя; яблука повинні з нею «розмовляти», яблука і яблуні повинні її підбадьорювати, журитися разом з людиною. Треба докласти більше поетичної вигадки, як те зроблено в легенді.

«Моя планета» – ммм... я таких віршів не люблю: дуже висотні і пустуваті. Повтор «чорний хліб» починає набридати. Чорний – це гіркий хліб. У вірші цього не показано. Та

й чорний сьогодні не підходить, коли їмо білий, сірий. Тема стає не актуальна. У вірші чується штучність, силуваність, а це вже не поетичність.

Я не радив би лізти «на небо», у космос. Це все ще не таке актуальне і багате на образи, щоб ти могла його розвинути і показати читачеві. Дехто з поетів лізе у космос, але і в його досвідчених руках перо починає фальшувати. А фальш в поезії позбавляє твір поетичності, життєвості.

Треба писати так, щоб самій подобалося, любилося свою роботу.

Наслідуй Лесі Українці. У неї є чому повчитися. Тоді і користь буде. Про діда пиши так, щоб було видно, що у тебе живе пам'ять про нього: як він водив за ручку у сад, годував медом, яблуками, вишеньками червоними. Розповідав казку про давнину, про козацькі діла, про людей, про ворогів, а на гіллі – солов'ї...

Словом, розвивай і фантазію, і поетичну вмільсть.

До речі, що думаєш із собою робити? Куди податися? А як ти учишся? Яких успіхів домоглася? Які оцінки маєш? Може б у Київський університет на філологічний факультет? У мене є деякі знайомства. Може б я допоміг через них. Вони люди гарні, щось би й порадили.

Привіт Ганні Федорівні та її чоловікові!

Привіт учителям та учням!

Привіт твоїм батькам!

Будь здорова!

Микита Годованець

Кам'янець-Под., Шевченка, 18, кв.15.

КОМЕНТАР: Ганна Федорівна та Іван Матвійович Феденки – вчителі Орлівської восьмирічної школи.

Тож отримавши листа від Микити Павловича, я одразу ж 6 лютого 1966 року відповідаю, неймовірно втішена увагою відомого письменника до моєї долі, а ще більше

можливістю «поспілкуватися зі справжнім письменником», класиком, погомоніти на рівні про сокровенне і не дуже мені зрозуміле ще – літературу. Відчувши споріднену душу, щиро зізнаюся в тому, про що боялася признатися навіть батькові:

«Микито Павловичу! Скажіть мені, будь ласка, чи були у вас розчарування? Може це погано, що я так питаю. Але часом стає так тяжко чогось... Я люблю літературу. І те, що маю написати, переживаю, передумую не один раз, аж поки не складу в пам'яті слово до слова, і потім уже пишу. І ще, я дуже люблю тих людей, про яких пишу.

Вибачте мені, Микито Павловичу, одне прохання до вас. В мене є дві збірки Ваших творів («Байки, «Заяча математика» – Г.Т.), але мені хочеться мати автографи. Допоможіть мені...

Надсилаю Вам два своїх вірші.

До побачення.

З повагою Г. Тарасюк»

Через тиждень з Кам'янця-Подільського надійшла в Орлівку посилочка, в якій були кілька примірників щойно виданого «Веселого педанта». З автографами. І лист... З детальним аналізом моїх творів і порадами.

18.III.1966

Дорога Галино!

Ось я збувся тягаря нагальних діл і можу поговорити з любими мені людьми на любі мені теми.

Ти хотіла мого автографа – тепер його маєш? Ти дістала «Веселого педанта»? Чому ж не відповідаєш? А то я думаю, що мій пакунок з книжками «Педанта» до Орлівки не дійшов.

Ти питаєш, чи були у мене розчарування? Забагато! Мені здається, що вони бувають у всіх, хто має чарування, тобто у тих, хто має мрії, любі завдання, певні устремління...

Над віршами в прозі (про діда тощо) працюю, удосконалюю і не думай, що те, що ти зробила – уже кінець праці.

Далі – щодо віршів, які ти мені надіслала.

Форма вірша «Дай, мамо, мамо» мені подобається. Але у тебе ще бракує досвіду. Звичайно, творча праця така тендітна, що дуже важко її критикувати... Але про бажання свої критик може говорити, скільки його серцю любо. Так і я: повтор у поезії – діло поетичне. Але він повинен нести якусь поетичну вагу, навантаження, коли ж він просто – має свою смислову окраску, як в четвертому куплеті, – тут гарно, мені подобається, а от у першому – не дуже, хоч він і не має повтору, зовсім збіднює вірш, бо закінчення його зовсім прозоре – «силюнька була». По-перше, слово «силюнька» – оце здрібнення несерйозне. Словом, мені здається, що треба вірш опрацювати гарненько.

Другий вірш «Коло броду». Дуже милий. А тільки мені здається, що ти тепер сама побачиш, що багато разів повторене «коло броду» надопікає читачеві. Читачеві треба підносити щось не тільки звучне, гарне, миле серцю, а й нове, свіже, що викликало б емоції, било б по вухах?

Як ти гадаєш? Можже, я і не правий. Але завжди перевір себе, слухаючи поради інших людей.

Тобі треба було щось гарненьке послати до Дня (8-го березня. – Г.Т.) – газети і журнали добирали твори жінок. Чи ти посилала? Які результати?

Розкажуй про себе і про село, і про людей своїх, про школу, про товаришів і вчителів.

Скажи всім, хто дістав від мене «Педанта», хай відгукнуться на книжечку і мій подарунок. Я теж жива людина і хочу чути про свою роботу відгуки, – це заплата за труди, які не цінять на гонорари.

Привіт батькам, і товаришам, і вчителям!

Микита Годованець

Я подумую: може б після закінчення школи приїхала поступати до Кам'янецького педінституту? Якщо нема тяжіння в інший? Тут поетів люблять і це полегшує вступ. Звичайно, з двойочками не дуже потикайся.

Пришли щось гарного, може, я подам до своєї міської газети. Можна і з того, що вже було десь надруковане. Ліричні, з деяким громадським мотивом.

КОМЕНТАР: Як видно з моєї відповіді, несподівана пропозиція Годованця допомогти мені зі вступом у Кам'янець-Подільський педінститут вразила мене не так, як його бажання почути відгуки про збірку байок «Веселий педант»! А слова: «Я теж жива людина і хочу чути про свою роботу відгуки, – це заплата за труди, які не цінять на гонорари», – просто-таки різонули по серцю і... совісті. Я ж, егоїстка погана, і подумати не могла, що така знана і визнана людина теж потребує і уваги до своєї творчості, і доброго слова! Мати Божа, яка ж я безсовісна, глуха душею людина! Надокучаю поважному чоловікові своїми графоманськими «спробами», а сама – ані слова про його чудові байки!

Звичайно, я, щиро катуючись, поспішаю спокутувати, хоч і невміло, свої провини.

Дорогий Микито Павловичу! Я вам дуже-дуже дякую за «Веселого педанта». Мені його вручили 8-го березня в клубі. Зачитували Ваше вітання нашим жінкам. Вибачте мені, що не відповідала Вам. Мені хотілося щось хороше надіслати, але, на жаль, не виходить. Обмаль часу. Скоро екзамени.

Микито Павловичу, любий, Ваш дарунок для мене скарб незрівнянний, як і ваша увага і турбота. (О цей молодечий егоцентризм! Не подякувала своєму старшому другові за книжку, бо не встигла написати власного «шедедру»! – Г. Т.). Мої друзі і вчителі довго перечитували і сміялись.

Знаєте, я трохи розчарувалась, бо мені сказали, що давно купили «Педанта» у Вінниці, лиш без автографу.

Вас люблять в нашій Орлівці! Молодь вирішила провести вечір Вам присвячений. В нас село культурне, люди розуміють прекрасне. Допоможіть нам, ми будемо вдячні дуже. Бачите, я говорю від імені усього села.

З глибокою повагою і любов'ю Галина Тарасюк.

Наскільки пам'ятаю, ми таки зробили в сільському клубі презентацію «Веселого педанта». Було весело і цікаво. Допомогли провести її сільський бібліотекар Ганна Іванівна Одноочка, вчителі Ганна Федорівна й Іван Матвійович Феденки, мій батько, звісно, сільська молодь, якої тоді щедро було у нашому селі: Михайло Смоковенко, Микола Тарасюк, Василь Мосьондз, Олена Беседіна, Оксана Риженко, Софія Лісоволик... Всі вони працювали в селі вчителями, агрономами, інженерами, бухгалтерами, а заочно навчалися в Київській сільгоспакадемії, Вінницькому, Кам'янець-Подільському педінститутах та Уманському сільськогосподарському. На вечір Годованця зійшлося чимало людей. Серед глядачів виявилися навіть його колишні учні. Тож старші згадували про свого вчителя, а молодь читала байки.

На жаль, той лист, в якому я мала би написати про презентацію його «Веселого педанта», певно, загубився. Зберігся лиш той, в якому я безсовісно завантажую Микиту Павловича своїми новими проблемами:

Микито Павловичу! В нас починаються державні екзамени. А я ще не вирішила, куди податися.

Я писала вам, що хочу стати журналістом. Але в райредакції товариші (вірніше, керівник літстудії при Гайсинській районній газеті «Трибуна праці», активним студійцем якої я була. – Г.Т.) не радять цього робити. Кажуть, що журналістика заглушить мій потяг до літератури. Не знаю,

чи вірно це, але, правду кажучи, розчарувалась... Я так багато люблю предметів...

...Я вилила Вам всі свої вагання і сумніви. Вибачте і порадьте щось. Я ніколи не думала, що це стане проблемою... Надсилаю Вам свої нові вірші.

З повагою Г. Тарасюк

У листі-відповіді надзвичайно шляхетний Микита Павлович делікатно проігнорував моє мовчання на його пропозицію стати студенткою Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, скориставшись його зв'язками... Як-то кажуть: вільному – воля! І перевів розмову на мою улюблену тему: про творчість і, звісно ж, мої писання.

16.V.66

Моя хороша Галино!

Завалився з роботою і не міг вчасно поговорити про ніжний і милий вірш «Земле, земле». Я хотів був надрукувати у нашій газеті, а, подумавши, відклав: щось мені здається, що в нього кволенький стержень думки: вірш повинен бути насаджений на стрижень логіки так, як намисто населяється на ниточку, тісненько пристає одне до одного. Так рядки повинні бути спаяні думкою, логічно збудованою. А тут я старанно шукаю цього стрижня. Щось наче є, а наче й нема його. На мою думку, вірш не продуманий. Думка – заспів, образи – розгорнення сюжетної (або емоційної) лінії. Слово «благородство» вперлося не в свої сани.

Треба якимось перебудувати і наситити новими образами і думками: земля – мати, праця – радість на землі, молодь – сила молода. Четвертий куплет гарно закінчує вірш, але... віно не той наголос має: не вінО, а Іно. А образ гарний.

Перероби, Галинко, і вишли. Якщо буде вдалий, то постараюся надрукувати в нашій, або в обласній газеті.

Пиши, як і що там у вас доброго.

Привіт учителям і учням! Батькам привіт!

Тисну руку. Микита Годованець.

КОМЕНТАР: І тут мене зовсім совість замучила від делікатності Микити Павловича... І нічого мені не залишалося, як сказати наставнику усю правду про те, чому я не приймаю його пропозиції. Мій лист від 27 червня 1966 року – ще одна жалібно-покаянна сльоза в жилетку «дорогого Микити Павловича»:

Добрий день, дорогий Микито Павловичу!

Вибачте мені, що затрималась із відповіддю.

В нас був гарний випускний вечір «Голубий вогник». Дякували вчителям в дружній обстановці і культурно.

Микито Павловичу, я дуже вдячна Вам за турботу. Дуже-дуже. Я думала довго над тим, куди податися. Я б поступала в Кам'янець, але дуже багато знають, що Ви листуєтесь зі мною і що я мріяла про Київ.

Я закінчила із срібною медаллю, хоча в атестаті все – «5».

На те, що мене «претендують» на золоту медаль, якась Грабійчук у Вінниці чи як, сказала на російській мові приблизно таке: «Вы представляете, какая то Мочалка (це на Мочулку!) прет на золотую медаль!»

А я два дні від образу плакала. І здається мені, що куди б не поступала, скрізь одне й те саме. Але все-таки, як би там не було, поїду в КДУ. Я не можу розлучитися зі своєю мрією вчитися там...

З глибокою повагою

Галина Тарасюк.

27.06.66.

На цьому в нашому епістолярному спілкуванні настає перерва. Не послухавшись слушних порад свого наставника, я на свій страх і ризик таки поїхала вступати на філфак Київського держуніверситету імені Тараса Шевченка. Однак,

понадіявшись на власні сили, не вступила, хоч і здала два вступні іспити на «відмінно», а два – на «добре». У приймальній комісії і деканаті філфаку, куди я з відчаю прорвалася, мені пояснили таку несправедливість великим конкурсом, хоч я була чомусь впевнена, що то мені так «віддячують» за батька, звинуваченого в 1952 році «в антирадянській і націоналістичній діяльності». Та все одно було соромно за свою невдачу перед вчителями Велико-Мочульської середньої школи Бойко Ганною Гуріївною, Ходзіцькою Ганною Тимофіївною, Копачем Миколою Терентійовичем, Вржещ Софією Йосипівною ще й двоюрідним братом... А надто перед директором Іваном Андрійовичем Поворознюком, який так вірив у мене...

Пригадую, як, не побачивши себе у списку щасливих абітурієнтів, гірко розридалася, сіла в метро і поїхала на міст через Дніпро топитися. Але ж було літо, гарна погода, і на Дніпрі, в тім числі і на мосту, було людно. А при людях я не наважувалася стрибати у воду. Тож, розчарована і сердита, сіла під мостом у трамвай і поїхала до Флорівського жіночого монастиря проситися в черниці. Довго блукала, не наважуючись підійти до заклопотаних і відсторонених бабусь у чорному, які не звертали на мене, нещасну, спраглу розуміння та підтримки, ніякісінької уваги, що дуже похитнуло моє рішення провести молоде життя у «затворі». Тим паче, що від світу жорстокого можна було зачинитися навіки і в моєму рідному колгоспному селі, відрізаному від цивілізації бездоріжжям і взагалі відсутністю інших комунікацій.

Отож, з цим рішенням і повернулася додому. До села зі станції Дукля добиралася полями та лісосмугою, щоб людей не стріти, а до хати – долинами. Батьки, спасибі їм, не ляли мене за мій провал в столичному університеті, та й що там ляти було, коли я ридала так, що чути була на другі села. А відридавши, вкотре змирилася із судьбою, і пішла на тік (саме жниували) сушити зерно і возити його на станцію Кубліч на елеватор.

У веселій молодіжній компанії і рани душевні поволі почали гоїтись, і життя в колгоспі вже не здавалося мені, волелюбній, таким... кріпацьким і затурканим. А згодом виявилось, що й світ не зовсім до мене жорстокий, і тим паче не без добрих він людей... Дізнавшись, що я не вступила до КДУ ім. Т. Шевченка, мій улюблений директор Велико-Мочульської СШ Іван Андрійович Поворознюк, якого щойно призначили заввідділом освіти новоорганізованого Теплицького району, покликав мене по телефону, що був у сільській раді, до себе і, не згадавши й словом про мій «провал», поділовому, як рівній, запропонував стати вчителькою англійської мови в Бджільнянській восьмирічці. На що я, звісно, радісно погодилась. Ба! Навіть повірити не могла, що мені так поталанило, чи то Бог зглянувся на мої сльози і воздав за страждання, притримавши спеціально для мене місце вчительки англійської мови аж до середини вересня...

Насправді, усе було набагато прозаїчніше. Справа в тому, що мій попередник, чоловік питущий, із самого 1-го вересня, відзначаючи початок нового навчального року, необачно «зайшов у запой» і, щоб йому не заважали непитущі, поселився в полях серед копиць недавно скошеної пашні. Два тижні начальство сільське та районне разом з міліцією марно намагалось повернути гультіпаку до села і вчительських обов'язків. Коли ж урвався всім терпець, почали шукати заміну. Отоді і мене, лиходолицю, як казав тато, згадав Іван Андрійович: у той час прийнято було цікавитись долею випускників шкіл.

Тож буквально на другий день після розмови з Іваном Андрійовичем, працівник райвно уже представляв мене вчительському колективу, який виявився настільки доброзичливим і прихильним до мене, молодої, без вищої освіти, що я аж розплакалась від щастя.

Отож, щаслива і натхненна, скоро подружилася з молодими вчительками, двома Маріями і Зіною, які одразу ж взялися допомагати мені складати плани уроків і вживатися у роль

вчительки. На жаль, це вдавалося мені важче, ніж оволодіння секретами навчального процесу. Однак враження від перших днів мого вчителювання були такими сильними, всепоглинаючими, що надихнули мене написати своє перше повноцінне велике оповідання «Бабина вчителька», яке я одразу ж відіслала в газету «Комсомольське плем'я». І на мій подив, його надрукували до Дня 8-го березня, але під заголовком «Приїхала нова вчителька».

Неймовірно щаслива, я схопила газету зі своїм оповіданням і побігла у школу, не знаючи, як скромніше похвалитися своїм успіхом. Та, на мій подив, «Комсомольське плем'я», до речі, дуже популярну тоді територіальну молодіжну газету, уже... читали в учительській. Та замість привітань – глухе одностайне мовчання, похмурі ображені погляди і дружна ігнорація... А далі розгорівся справжній скандал. Перший в моєму молодому житті...

Але про це потім...

Тим часом Микита Павлович, так і не дочекавшись від мене звістки, стривожений моїм мовчанням, сам розшукав мене у Бджільнянській школі. У листі, датованому 17 березня 1967 року, писав з докором і тривогою:

Дорога Галинко!

Що ж ти моя дитино, замовкла? Боляче ударила невдача, чи соромно, що задалася і дуже на себе понадіялась? І те, і те, я думаю, але то не біда. На порозі життя і я зазнав таких невдач: поступаючи вчитися (тоді я вчителював у Вашому селі) двічі на вступних іспитах зрізувався і це була невдача мого життя. Хоч хтозна, яка дорога життєва моя була б, якби був поступив... А залишившись на старих позиціях, із своєї дороги на поетичній ниві не зійшов, працював над собою і працював. Бо головна мета мого життя – служити своєму народові – не змінилася. І привела мене на ту гору, на якій сиджу зараз. Брали мене за чубка не раз і скидали з неї, а я знову

викарабкувався. І світила зоря ведуча, а я йшов та йшов своєю дорогою.

Галинко! Напиши мені про свої перипетії, як працюєш, що написала, що надрукувала, що думаєш робити із собою далі? На «жіночі курси» не поспішай. Ти ще молоденька, перед тобою великі можливості. Якщо тебе тягне до Києва, то тримай курс свій і поступай вдруге. А тільки не забувай одного правила, яке не є ідеальним, зате життєво практичним: коли людина лізе на високий забор, то треба, щоб хтось її підсаджував. У Кам'янці я був би трохи підсадив тебе, та ти на когось зважила і побоялася слави людської. Я можу тебе познайомити з моїми друзями в Києві, а вони допоможуть тобі; є письменники, є кореспонденти академії, є викладачі в університеті. Хтось та дасть добру пораду.

Розкажи мені про вступ до університету, як воно було і що? Які плани? Розкажи про свою роботу, про дальшу підготовку до вступу. Про все кажи, про все.

Будь здорова!

Микита Годованець.

Шевченка 18/15

КОМЕНТАР: Правду кажуть, що нема щастя без напастя! І навпаки... Дивовижно, але лист Микити Павловича прийшов дуже вчасно... Якраз тоді, коли зі мною приключилася оця неждана-негадана неприємність: моє перше «велике оповідання» «Приїхала нова вчителька», написане на враженнях від мого вчителювання, і надруковане в газеті «Комсомольське плем'я», керівництво школи чомусь сприйняло як фейлетон, пасквіль і наклеп на школу, зібрало збори, на яких педколектив, який щойно любив мене і я його щиро любила, і дав мені такого прочухана, що жити перехотілось, не те що писати оповідання...

І хоч я тоді справді дуже тяжко переживала свій другий скандальний дебют, однак цей неприємний інцидент та попередні невдачі з університетом описую Микиті Павло-

вичу дуже стримано, щоб... не злякати його «золотими вербами», які невідому чому постійно виростають за мною, куди б не поткнулася.

«Шановний Микито Павловичу!

*Не можу виразити дяки за Ваш лист, слів нема...
Вибачте за моє навчання невдячне...*

Ваша правда – соромно й тяжко було страх як. Я завжди надію мала на сили свої. І зовсім не задавалася, бо була тої думки, що коли є голова на в'язах, то в тій голові щось та мусить бути, а коли там пусто – злочин самому собі.

З такими настроями я і в Київ поїхала і подала на філологічний. Аніскільки не боялася, бо мала здавати свої улюблені предмети, які знала: українську (усно і твір), англійську та історію.

На англійській мені просто поставили «4» і твір написала на «4», хоч ніяк не згадаю, де помилку зробила.

Вийшло 18 балів і – кінець. А потім пішла в Бджільну вчителькою англійської мови і по сумісництву російської. Мене... хочуть взяти в редакцію (новоствореної Теплицької райгазети «Зірка». – Г.Т.) коректором. Але палкої охоти до того не маю. Доведу до пуття цей рік, бо що я за людина, коли пурхатиму, де краще... Але коли через райком, то не знаю.

Хочу на стаціонар... Звичайно, від людини все залежить, але багато значить середовище. Маю намір знов у Київ...

Мої колеги (вчителі Бджільнянської школи. – Г.Т.) – люди добрі, я їх люблю, та, леле, їм байдужа моя писанина. Вони не часто читають те, що видрукуване. За оповідання, що я його вам висилаю, вони дали мені «виговор колективу», нібито я обнаплюжила на всю область колектив.

Звичайно, це давно забулося ними, але мене гнітить. Дякуючи товаришам з «Ком.плем'я», що дуже чуйно ставляться до мене, я пододала розпач. Не заслужена образа, як плювок у душу.

Не знаю, чи пофортунить мені, але я відчувати стала, що не писати не в моїх силах.

На це мене тягне і з дня на день все більше.

Та я жахаюся, що так мало знаю, розумію. Відчуваю, що тут має бути не так, інтуїція, може, підказує, а зробити та не можу і аж задихаюсь від муки.

Кажуть мені, що поет з мене не вийде, радять вда-тись до прози. Дивно, що комусь видніше, а я ніяк не розберу, «що з мене вийде».

Мене здивувало, як Ви знайшли мене тут. І я пройня-лась ще більшою повагою і вдячністю до Вас.

Галина 17/III -67.

Писала обережно і не всю правду, бо що були мої страждання порівняно з тими, які відбув за свою причетність до літератури Микита Павлович на Середній Колимі?!

Однак навіть мої натяки на «колективний суд товари-шів» стривожили і зацікавили Микиту Павловича. Мабуть, згадав... власний гіркий досвід... Про одне таке судилище Байкар розповів по секрету Василю Василяшку, з яким був добре знайомим. А Василяшко – через роки повідав про це у нарисі «Байки і колючий дріт, або Відомий і невідомий Микита Годованець». Звідки я і цитую це одкровення:

І досі мулько, як згадую історію з байкою про Орла. Питають мене якось «пильні хлопці»: «Що тобі поганого зробила Радянська влада?» Кажу: «Нічого. Я вчителював, став журналістом, поетом». — «А що поганого зробив тобі батько Сталін?» — «Та й Сталін мені, — кажу, — нічого поганого не зробив. Живу не бідно, хоча я з бідняків, книжки видаю. Гонорар є». — «То-то, байкаря. А це що?!» — кладуть на стіл переді мною мою байку «Орел». Зміст її був такий: літа Орел, літа сизий та й під небесами. І раптом бачить, що до рівня його польоту підлітає Сокіл, якого він і так запідозрював у суперництві... Ну, Орел довб Сокола — і

той упав, зник з очей. Потім таке сталося і з Шулікою. Навіть Кібчик, який крав Курчат і якимось без дозволу посмів набрати висоту, теж поплатився життям. І ось літа Орел, літа сизий сам під небесами. Питаю: «А при чому тут Сталін?» «Пильні хлопці» посміхаються і зауважують: «Ви не розумієте чи так удаєте? А в любій народі «Пісні про Сталіна», на вірши Максима Рильського, із-за гір, із-за високих хто летить?» — «Орел». — «То-то. То як ви могли написати таке?» Було що відказати: «Хіба на образ Орла монополія?» або: «І до пісні можна причепитися: «Не зламати крил...» на слух звучить двозначно, ніби «Не зламати крил...» Та я мовив інше: «Про це я не подумав».

Щось подібного сталося і зі мною молодою: не зрозумів моєї новели колектив.... Одна різниця, що на вулиці був не 1937-й, а 1967 рік...

Мабуть, Микита Павлович теж своє згадував, бо поспішив мене підтримати і розраяти прикладами свого теж нелегкого становлення в житті і літературі.

19.III. 1967.

Добрий день, дорога Галинко!

Гаразд, що настрій у тебе вирівнявся. Все буде гаразд. Наші шляхи ідуть через невдачі і горе. Мені колись, як ще я в Орлівці вчителював, з редакції «Нова рада» відповіли: «Киньте писати, папір псувати». Можеш уявити, яке враження справила на мене ця груба відповідь, як поранила душу. Ну, вирівнялося. Спасибі, добрі люди трапилися. Не всі ж пияки та байдужники, які лиш про свою корівку думають і курочок. Є, що й про людей думають...

Готуйтеся по своїх предметах, а там щось під-поможемо. Так у червні я напишу своїм знайомим, що працюють в академії та університеті, може, хтось щось і підсобить. А загалом практичні люди роблять інакше: три

моїх знайомих улаштували своїх хлопців спочатку у Кам'яниці в педінституті, бо в Києві вступити важко. Дивись.

Щодо згадки твоєї про ставлення колективу – не розумію: чим ти знеславила колектив, чого на тебе образилися? З'ясує, об'ясни. Раджу бути подальше від людей, які прихильно не ставляться до твоєї творчої праці. Я знаю, як то гірко. У мене є знайомий байкар молодий (хоч і не дуже молодий), що товариші вже не хочуть і слухати про його писанини. Ми, творці, повинні жити собою. Воно хочеться з кимось поділитися, але люди холодні й байдужі, то до них не треба йти із своїм дорогим. Як то кажуть: «Не метай бисера перед свиньями!».

Мені твої нариси сподобались. Про бабку – просто і гарно. Змальовано стару дуже цікаво. От тільки не зовсім обгрунтована радість: чого це через якийсь час те сталося, що привітали з днем народження? Треба було вигадати щось більш вдале, більш логічно обгрунтований кінець. Гарно змальовано невдачу з квасолею. Треба було подати малюнок гумористично і вийти з важкого становища винахідливо. Але й так нічого. Етюд – поезія в прозі. Добре.

Воно потім виявиться, до чого більш схилиться талант. Він себе сам виявить. Пиши в усіх стилях. І жанрах, до чого є охота і настрої. Друкуйся побільше, щоб заповнювати альбом творів. А тоді цей альбом повинен відіграти певну роль. І не ховайся з ним перед університетом. Я, поступаючи в учительську семінарію в Полтаві, в 1912 році, програв, що не показав своїх віршів завідувачу... Так він мені потім і сказав... Треба бути вмілим і навіть хитрим. І навіть влізливим у житті, інакше кажучи – життєздатним. Життя – це боротьба з уживанням ліктів. Я був м'якушкою і багато на цьому програв у житті.

Повертаю вирізки (з моїм скандально-осудженим оповіданням та віршами, надрукованими в різних газетах – Г.Т.). Тобі знадобляться.

Будь здорова! М.Годованець.

КОМЕНТАР: Тим часом керівництво школи вимагало мого «покаяння» – вибачення через газету перед колективом за спаплюження репутації школи. Реакція редакції «Комсомольського племені» на мій лист була блискавичною. Розбиратися із ситуацією приїхав сам заступник редактора письменник Леонід Пастушенко, який доброзичливо ставився до моїх літературних починань, і власне, сприяв публікації оповідання. До речі, оскільки тоді у Вінниці ще не створили обласну письменницьку організацію, осередками літературного життя були редакції обласної газети «Вінницька правда» та територіальної (на чотири області) «Комсомольське плем'я».

Тож Пастушенко приїхав, довго розмовляв з директором Титомиром, завучем Жуком і всім колективом і навіть зі мною, врешті, розібравшись, поїхав. А я зосталася страждати тяжко від докорів совісті і щирого бажання за прикладом свого попередника розтанути березневим туманом у безкраїх полях серед копиць почорнілого жнива...

Але тижня не пройшло, як дороге моему серцю «Комсомольське плем'я» надрукувало дуже мудру і дуже професійну статтю Леоніда Пастушенка, до речі, одну з кращих його публіцистичних статей – «Суд провінційності». І, до речі, дуже сміливу, як на 1967 рік, коли «хрущовська відлига» поволі йшла на спад, наближаючись до «брежневських заморозків».

Оскільки цей інцидент ми обговорювали з Микитою Павловичем, мушу процитувати кілька абзаців згаданої статті Леоніда Пастушенка:

«Мабуть, усі вже дійшли сьогодні спільної думки: «провінція» — це поняття не географічне. Можна мешкати в столиці і бути провінціалом. Можна жити в далекому селі, а стояти на рівні світової культури. На підтвердження цього легко знайти безліч фактів: вони загальновідомі. Бурхливий розвиток засобів інформації, кіно, бібліотеки

дають змогу кожному йти в ногу з віком. Кожному!.. Але провінціал тому й провінціал, що він починається з лінощів думки, з відсутності спраги до поглиблення й оновлення своїх знань і духовних запитів...

...Отже, про те, що сталося в Бджільнянській восьмирічці Теплицького району на Вінниччині. Задовго до грому з ясного неба в тамтешньої вчительки Н. була неабияка радість: обласна газета надрукувала її оповідання, дала фотокарточку авторки, побажала безсумнівно здібній дівчині доброго шляху. Звичайно, як майже усі перші твори початківців, оповідання було трохи автобіографічним, було художнім осмисленням власних життєвих кроків до професії педагога. Тонко, з легким гумором Н. описала, як приїхала в село молода вчителька, як спинилася на квартирі в старій баби Васьки, як ділилася з цією душевною людиною своїми першими, а тому перебільшеними труднощами, як з її допомогою ставала на ноги і знаходила віру в себе. Авторка не ставила собі за мету вичерпати всю тему становлення молодого спеціаліста. Обмежена законами обраного жанру — настроєвої монологічної новели, в якій, як у музичному творі, ідея передається через боротьбу мотивів розпачу і віри, вона й не бралася малювати широкої панорами шкільного життя.

Як на крилах летіла Н. на роботу. Вона чекала побачити таку ж радість, яка переповнювала її, і в очах колег (хіба ж можна не радіти з успіху товариша!), чекала почути їхню нелукаву думку, дружню пораду, а натомість потрапила на лаву підсудних. Так, так, на суд, хоч офіційно він називався профспілковими зборами...

Спершу їй було смішно, потім здавалося, що це жарт: оповідання ж — не нарис, в ньому навіть не названо школи, в якій працює її героїня. Але коли Опанас Петрович, не утруднюючи себе здоровим глуздом, з убивчою іронією почав коментувати твір, Н. зрозуміла, що годі сподіватися на прихильність чи хоча б елементарну порядність, — їй

намагаються приписати усі можливі гріхи: і компрометацію педколективу, і спотворення дійсності, і, нарешті, безідейність (!). Згодом удари почали сипатися з усіх боків. Ніхто не брався тверезо розібратися, усі забули, що перед ними жива й дуже молода людина, яка до того ж за своєю природною організацією (не кожному дано вміння писати новели!) вимагає чуйності й делікатності. Але за диригентською паличкою Опанаса Петровича люди підводились і казали...

...І що більше Н. вслухалася в звинувачення, то ставало образливіше, навіть страшно, бо від неї вимагали зізнатися в помицці, якої вона не припускалася, її картали за те, про що вона не писала і не ставила собі за мету писати.

...І нікому не було діла до неї, бо завучу здалося, що зганьблено честь шкільного мундира (в новелі згадується, що провинних учнів стригли, а в Бджільнянській школі був такий випадок!). І підсудну зобов'язали реабілітувати цю честь: написати до газети про те, як прекрасно зустрів її колектив, який чуйний та уважний цей колектив, як їй добре і легко працюється з першого дня. І ніхто навіть оком не моргнув од такого блюзнірства. Та, мабуть, дивуватися годі: коли люди не звикли думати, ними керують емоції. А це не завжди мудрі й розважні порадики...» [...].

Справді, навіть на епоху «хрущовської відлиги» стаття була надто сміливою, гострою і безкомпромісною. І саме це вибивало мене не лиш із «сідла Пегаса», а й з житейської колії. Я захворіла від переживань і вини перед гарними людьми, яких спровокувала своїм оповіданням на погані вчинки. Адже я справді дуже любила свій перший колектив, де мене справді прийняли щиро, і все зробили, щоб я влилась у дружню вчительську сім'ю. І раптом! Треба ж було мені написати це кляте оповідання! Я ж прекрасно розуміла, що не від зла мої колеги, чудові, добрі, щирі люди, ополчилися на мене: на жаль, крижаний страх, породжений репресивною

системою сталінізму, «хрущовська відлига» так і не розтопила в душах старшого покоління. ЦК, обкоми і райкоми партії залишали каральними органами нарівні з КДБ. І перевірки їхні, справді, нічого хорошого не обіцяли...

На жаль, так вийшло, що не моя безневинна новела, а «перестраховка» і хвороблива «бдітельность» моїх колег викликала... «перевірку з району». Що вона ухвалила, не знаю. Однак залишатися в школі я вже не мала сил, і чекала приречено розв'язки цієї шкільної трагедії. Але яким же було моє здивування, коли замість вигнати мене зі школи втришії і з «вовчим білетом», дякуючи статті Л. Пастушенка і його розмовам з партійним керівництвом Теплицького району, мене навіть «підвищили» – перевели на посаду літературного працівника у щойно створену Теплицьку газету «Зірка»!

Про що я, звісно, спішу повідомити Микиту Павловича у листі від 12 квітня 1967 року.

Добрий день, шановний Микито Павловичу!

Вибаchte мені за довгу затримку з відповіддю. Справа в тому, що я зараз літпрацівник райгазети «Зірка».

Ну звичайно, кореспондента жребій не такий, як педагога, але мушу признатися, більше мені до смаку. Нові враження, нові люди, хоч небагато благородства.

Я Вам дуже вдячна, що Ви мене підтримали, коли я написала Вам про «суд» педагогів наді мною. З цього приводу писала наша обласна молодіжна газета. Мене оправдано. А в тій школі завуч заборонив учителям при ньому згадувати моє прізвище.

В нас ще не досить налагоджена робота, приходиться сидіти ночами, але яка радість, коли вийде гарна газета!

До побачення.

З повагою Г. Тарасюк.

КОМЕНТАР: І що ж? Микита Павлович одразу ж благословляє мене на нележку, але цікаву журналістську

працю, і навіть «дає завдання»...

20.IV.67.

Добрий день, Галинко!

Я радий за Вас: в редакції серцеві вашому буде мило. Проте мені хотілося би знати, що за історія була у Вас з педколективом Бджолянської школи? Розкажіть докладніше, і, якщо можна, вишліть статтю в мол. газети.

Прошу вислати мені кілька примірників своєї газети.

Прошу газету взяти під свій контроль: як громадяни села Марківки відбудовують будинок, де вбито композитора Леонтовича. В ньому тепер колгосп зберігає міндобрива. Я чув, що райком і райвиконком ухвалили зберегти пам'ятку про славного композитора. Колись про це я писав статтю в гайсинській райгазеті.

Кінчаю писати, бо щось здоров'я моє підкачало.

Ваш Микита Годованець.

КОМЕНТАР: На жаль, взяти під контроль відбудову батьківської хати Миколи Леонтовича, в якій було жорстоко вбито геніального композитора, ні мені, ні газеті не вдалося. Тоді ще радянська влада (і не тільки в Теплику) приховувала обставини загибелі Генія української музики Миколи Леонтовича. Лише від батька свого, великого знавця таємниць радянської історії, дізналася, що вбило композитора більшовицьке ЧеКа під час громадянської війни у 1921 році, в хаті його батька, який був священником у селі Марківка, що межує з Тепликом.

Ох і довго ж «відлига» добиралася до моєї рідної провінції... Бо тільки через 10 років, себто у 1977 році, коли я вже жила в Чернівцях, а Микита Павлович спочив у Бозі по трудах своїх чесних, до 100-річчя з дня народження Миколи Леонтовича у селі Марківка було відкрито меморіальний музей композитора і встановлено його погруддя. А я замість статті присвятила улюбленому композитору вірш...

Але час минав, музей занепадав, і на наш спільний сором, зовсім занепав у роки Незалежності... Проїжджаючи щоліта повз нього по дорозі у свою Орлівку, ми з дітьми зазвичай зупинялися біля нього, а коли був відчинений, відвідували, дивуючись байдужості місцевих патріотів до цього святого місця.

Тоді і згадалося давнє прохання Микити Павловича: взяти під контроль відбудову батьківської хати Леонтовича, якої давно і слід простив. Мабуть, Микита Павлович із свого Небесі так вимогливо стукав у мою душу, що я нарешті наважилася написати статтю «Трагічно щедра доля» і надрукувати її в січні 2011 року в газеті «Слово Просвіти». Звісно, що в статті не тільки нагадувала про всесвітню славу Генія української музики, а й критикувала місцеву владу за занедбаний музей і пам'ять про Леонтовича. На жаль, крім обурення і анафеми в мою честь нічого не добилося. Тож в кінці 2011 року довелося знову нагадувати мені наказ Микити Павловича і знову писати, але на цей раз уже інтерв'ю з начальником управління культури Теплицької РДА В. Прокопенком, яке побачило світ теж у «Слові Просвіти» у грудні 2011 року під назвою «Відродження музею Леонтовича почнемо у день його народження».

Зрозуміло, що на реставрацію музею і могили Миколи Леонтовича потрібні були неабиякі кошти, яких Теплицький сільськогосподарський район не мав. Та й не дуже за президентства Януковича шукали... На щастя, в 2016 році віднайшла їх Вінницька ОДА і до 25 річниці Незалежності України було реставровано і заново відкрито меморіальний комплекс одного з найдостойніших синів України, долею якого переймався Микита Годованець – теж страдник і мучень за її свободу і славу.

Але повернемося у сонячний червень 1967, коли я з великим ентузіазмом освоювала секрети нової журналістської професії, мандруючи «на попутках» безкрайними ланами Вінниччини, зустрічаючись із цікавими людьми, вивча-

ючи історію і сьогодення рідного краю. Багато писала, друкувала і надсилала вирізки своїх «шедеврів» Микиті Павловичу. І, незважаючи на велику завантаженість свого наставника, завжди отримувала від нього пораду і розраду.

А якось, навідавшись в рідну Орлівку, зустріла Ганну Федорівну Феденко – вчительку історії і велику шанувальницю творчості М. Годованця, яка нагадала мені давнє своє прохання до Микити Павловича: написати спогад про нашого достойного, та на жаль, призабутого земляка І. І. Майка. Того ж дня, не відкладаючи, я поштою надіслала Патріархові української байки коротку депешу:

Микито Павловичу! А чи не змогли б Ви написати кілька слів про Майка і що саме надихнуло Вас присвятити йому «Яблуню»? А газета наша згадає добрим словом про Вас. Не заперечуєте?

З повагою Г. Тарасюк.

І буквально за кілька днів отримала від Микити Павловича дуже схвильованого листа. Прочитавши в «Комсомольському племені» статтю Л. Пастушенка «Суд провінційності», мій наставник писав:

Дорога моя Галинонько!

Цей дивовижний «суд» був твоїм хрещенням у літературі. Напиши другу новелу із сатиричним забарвленням – про цей суд. Це ж така оригінальна тема! Можна використати надзвичайно розумну статтю Л. Пастушенка, – вона дає чимало свіжих, високих оцінок цього факту і буде пособником у написанні новели. Звичайно, не треба писати, що це було у Бджільні, але дурень завжди себе впізнає в художньо-мистецтві за приказкою: «На злодієві шапка горить».

Це дуже добре, що ти перейшла, Галочко, на газетну роботу. Ця робота багато дасть тобі. Хоч для талановитої людини всяка робота дає багато.

Скажу тобі по-батьківськи: важка праця журналістська. Вона як протяг, видуває з людини соки тіла і душі. Вона бере більше, ніж дає. Вона бере багато часу і розумової гімнастики. Думаю, що вивчення рідної літератури було б ближче до твоїх здібностей і розвою таланту. Та потім можна й роботу знайти ближче до літератури.

Потім: значення має, що людина вдруге поступає. Значить, вона хоче мати літературні знання. На це б звернули увагу. Однаково важко вступити і на літ. і на жур. факультети. Я не раджу робити так, як хтось там (хоч би і я) радить, а радитися своєї голови і душі. Тоді вони і відповідатимуть за все. Цей крок вирішує долю на все життя.

Інформаційна замітка «Свято юності» написана дуже гарно, я б так мило не написав. Але це не значить, що треба йти по дорозі журналістики. Красне письменство теж вимагає таланту, смаку, знання мови і любові.

Повертаю вирізку про «суд». Бережи її, бо це етап у літроботі. Да, а про «суд» новелку напиши і надішли до «України». Дуже животрепетна тема... Як хочеш, пришли мені спочатку прочитати, може, я щось пораджу. Порада друга теж щось варта. Я охоче шукаю такої поради у своїй творчій роботі. Це допомагає.

Привіт Вашій журналістській братії! Про Майка я можу написати, але для чого тобі цей матеріал? Помістять, надрукують у вас? Можу охоче написати про цю чудову людину, вірного сина України і друга друзів її.

А твої образи, що у душі, заживуть обов'язково!

Тисну руку! Мик. Годованець

Р. S. Уже вийшла моя книга – байки Леонардо, Федра і Бабрія...».

І в самому кінці листа – несподівано-очікуване:

«Галю! Ти надихнула мене і я написав спогади про Івана Івановича Майка. Але вийшло забагато. Очевидно, я пошлю статтю до обл. газети. Посилаю і тобі, може щось

використаєте у своїй газеті, дозволяю тобі краяти її, різати і використати у якій хочеш формі. Але прошу вислати мені пару примірників газети, де буде її використано. Добре?

М.Г.

Надсилай своє. Радий бачити, що ти ростеш, що розвиваєш свій безперечний талант. Моя ця історія покаже тобі багато чого – і колишнє, і теперішнє, і те, яка перешкода буває на творчому шляху нашому, і як праця і любов свої шляхи знаходять у житті.

М.Г.

5.06.67.

КОМЕНТАР: Отож разом з листом я отримала і вельми зворушливий спогад Микити Павловича про його коротку, але доленосну зустріч з Іваном Івановичем Майком, відомим у моєму краю просвітителем і борцем за щастя народне. Спогад цікавий тим, що проливає світло на життя українського села початку ХХ століття, на юнацькі роки самого Годованця, зокрема, його вчителювання та початок літературної діяльності. А цінний тому, що з нього проступає благородна, не зломлена, не озлоблена поневіряннями душа Поета, яка вміла бути вдячною навіть цілком випадковій людині, що стрілася з добром на її життєвому шляху.

Стаття була надрукована в 1967 році спочатку в обласній газеті «Вінницька правда», а потім у Теплицькій районній газеті «Зірка». Правда, з деякими скороченнями.

Наше листування з Микитою Павловичем Годованцем продовжувалося до літа 1968 року, коли я, за його ж порадою, поїхала вступати до Московського Літературного інституту. Мабуть, моєму наставникові здавалося, що я зі своєю «фразухабистою судьбой», правдоборчою вдачею і потрясаючим талантом вляпуватися у неймовірні ситуації зможу реалізуватися тільки в Москві. Бо й справді, в якійсь мірі в ті роки Москва здавалася нам, «зашуганим» КДБ провінціалам ледь не Парижем, пронизаним свободою творчості і того

слова, за яке по імперських національних околицях давали добряче «по шапці». І Микита Павлович знав про це. Тому й спочатку радив, а відтак і переконував мене їхати в Московський Літінститут, коли на весну 1968 року переді мною знову постало питання, в який навчальний заклад все-таки йти за вищою освітою і майбутньою професією.

Як виявляється, ми з Микитою Павловичем думали в унісон. Принаймні, це видно з мого листа до нього, написаного 13 червня 1967 року:

Добрий день, Микито Павловичу! Дуже вдячна вам за листи і пораду гарну. Я сама мріяла про Москву, але боялася собі признатися в тому...

...Да, ще про Москву. В мене не так багато друкованих творів, а деякі мені просто не подобаються. Нині я трохи пишу, та нічого доброго не виходить...

Спасибі вам за пораду і розраду. Я цього не зможу ніколи забути...

Однак з мрією про Москву того року довелося попрощатися: не вистачало мені дворічного трудового стажу, що тоді було обов'язковим для вступу у мистецький навчальний заклад. У листі від 17.VI.67 р. мій наставник, бідкаючись, що не маю потрібного трудового стажу, все ж дає поради і надсилає правила вступу в Літінститут:

Дорога Галино!

От горе наше:

- 1. Як із дворічним стажем?*
- 2. Строк пропущений, чи ви вже послали свої твори?*
- 3. Думаю, що Вам треба поборотися за вступ в той літінститут.*

Якщо ви послали твори, то вам дадуть знати до 15.07.

Інститут дасть набагато більше, ніж факультет журналістики. Із нього повиходило чимало письменників і

журналістів. Головне, як туди через два ігольних вушка пролізти?

Може, ще зайти у наш секретаріат спілки письменників і попросити, щоб дали рекомендацію? Показати тут всі свої друковані речі. Це поруч із службовою характеристикою може щось важити.

На іспитах можна зіслатися, що Ви краще знаєте укр., а не рос. літературу. Це вони для інакоязичних враховують. Словом, без гострих ліктів нікуди не проб'єшся. Життя – боротьба. Ви вже навчилися цьому мистецтву.

Мою думку про вступ до цього інституту знаєте, а ви дивіться. Торік же ви мене не послушали?!

Правила додаю до цього листа.

Ваш Микита Годованець.

КОМЕНТАР: Та, виявляється, і я була не готова «брати» Москву. Про що сповіщаю своєму старшому другові:

Дорогий Микито Павловичу! У ці дні я все думаю про Москву. Але справа в тому, що своїх творів я не посилала, а правила отримала тільки після вашого листа.

Далі: всі твори треба перекладати, що в мене зовсім не виходить....

З глибоким шануванням Галина Тарасюк.

КОМЕНТАР: Та все ж я таки поїхала поступати в Літературний інститут імені Горського наступного року, тобто влітку 1968 року, заробивши в газеті «Зірка» такий важливий для майбутнього письменника трудовий стаж, а також написавши цілу копу новел, кращі з яких були опубліковані в обласних газетах Вінниччини.

На жаль, моя доля продовжувала зі мною свої карколомні ігри. У 1968 році Москву я таки «взяла», але – «не втримала». За доносом одного землячка, племінника відомо-

го в ті часи посереднього письменника Т.Р., була «изгнана» з Літінституту за націоналістичні погляди і... антирадянські новели, які майже всі знову ж таки були надруковані, але вже в буковинських газетах. Сталося так, що повернувшись додому з Москви, зустрілася з «колегою» по літстудії при Гайсинській райгазеті, поетом родом із села Удич Миколою Бучком, який за порадою свого вчителя Цаля, близького друга Микити Годованця, вступив до Чернівецького університету, і доки мене носило світами, уже перейшов на третій курс філфаку. Дізнавшись про мої митарства в пошуках роботи, порадив їхати в Чернівці, чудове і затишне у всіх сенсах старовинне місто, де живуть доброзичливі люди, а головне – там є університет... з якого поки що не вигонять...

Так я емігрувала на Буковину, де мене чекали нові випробування на міцність і готовність бути письменником.

І хоч з Чернівців до Кам'янця-Подільського було рукою подати, ми так і не зустрілися з Микитою Павловичем у цьому житті і на цій землі. Обірвалося і листування. Правду кажучи, соромилась писати Микиті Павловичу про свої невдачі. Та й боялася нашкодити йому, великому страднику. Тим більше, що на той час «хрущовська відлига» поволі переходила у «брежнєвські заморозки»... Тим паче, що і в тихих толерантних Чернівцях скоро наді мною взяли шефство ті самі невмирущо-вічні «пильні хлопці», про яких згадував Микита Годованець, і почалася знову звична для мене «тряска» дорогами життя – то вгору, то вниз...

А в 1974 році Микити Павловича Годованця не стало. Про що довідалася з некрологу у «Літературній Україні». За останні роки то була третя, після смерті батька мого Тимофія Омеляновича і прихильного до мене відомого письменника Володимира Самійловича Бабляка, тяжка непоправна втрата... Але, переконана, й досі стоять за моїми плечима, як три янголи-охоронці...

Про М.П. Годованця написано багато наукових досліджень, спогадів, біографічно-публіцистичних творів. І дякую

Богові, і добрим людям в особі Василя Горбатюка, що через стільки літ, а точніше через півстоліття, я нарешті змогла вплести і свій кетяг калини у вінок його вічної заслуженої слави.

Тому з великим пієтетом завершую свої спогади про Патріарха української байки Микиту Павловича Годованця його ж словами, тими, яким він почав свої спогади про свого наставника – І.І. Майка:

«Є зустрічі, є люди, які не забуваються. Вони залишають глибокий слід у житті і визначають дальший шлях людини». Амінь.

P.S. Як вже було сказано, на жаль, з Микитою Павловичем ми ніколи не зустрічалися. І от нарешті випала нагода поїхати в Кам'янець-Подільський, де він прожив останні роки свого життя, походити тими вулицями, де він ходив, зустрітися з людьми, які пам'ятали його, поклонитися могилі Патріарха української байки, а також відвідати тамтешній університет, куди Микита Павлович радив мені поступати після закінчення десятирічки, і де бережливо шанують його пам'ять. Правда, не признався патріарх, що має особисту причетність до... «народження» Кам'янець-Подільського державного українського університету, як відомо, заснованого восени 1918 року за «Законом» Гетьмана Української держави Павла Скоропадського: у спеціально випущеній газеті «Свято Поділля», приуроченій урочистому відкриттю університету, яке відбулося 22 жовтня 1918 року, поряд з публікаціями першого ректора, професора І. Огієнка та інших знаменитих борців за державність України, був надрукований і вірш молодого на тоді, але вже відомого поета Микити Годованця під патріотичною назвою-закликом «**Народу рідному — усе!**»:

Народу рідному — усе! На
жертвник святого діла
Нехай з нас кожен принесе
Огонь душі і силу тіла.

Найкращим жертвуючи всім,
Народу рідному своєму
Тяжким трудом, життям своїм
Щасливу доленьку скуємо.

І наш нещасний бідний край,
Зруйнований, стемнілий вкрай,
Неначе травень, зацвіте,
А люд, зневажений од віку,
Себе відчує чоловіком
І слави нам вінок сплете.

А через два роки (в 1920-му) Микита Годованець сам став вільним слухачем історико-філологічного факультету новоствореного УКРАЇНСЬКОГО університету у Кам'янці-Подільському, який був тоді столицею українського відродження.

Були і деякі інші особисті мотивації бодай заглянути в знаменитий навчальний заклад... Адже не раз знаходила в Інтернеті дуже цікаві дослідження літературознавців К-ПНУ імені Івана Огієнка, зокрема професора Галини Насмінчук про мою творчість. Тож, зрозуміло, хотілося нарешті подякувати за таку щирю увагу до моєї скромної особи викладачам і студентам факультету української філології і журналістики під егідою Бориса Олексійовича Коваленка, усім кафедрам, надто кафедрі історії української літератури та компаративістики, яку очолює доцент Олег Анатолійович Рарицький, і особливо керівникові цих вислідів професору Галині Йосипівні Насмінчук.

І мабуть, Микита Павлович, почувши мої думки, підкавав головному хранителю Хмельницького літературного му-

зею, письменнику Василеві Горбатюку нагадати мені, забудькуватій, про наше з ним листування... Я ж, отримавши через Горбатюка знак із Вічності, звернулася до дослідниці безкорисної моєї творчості Галини Насмінчук, яка... Ще одне чудо! Виявилася майже мою однокашницею! Ми майже одночасно у 70-ті роки навчалися на українському філфаці Чернівецького університету, і навіть були в одній літстудії, якою керував батько Володі Івасюка – Михайло Григорович.

Мабуть, Галина Йосипівна відчула мої бажання своїм чуйним серцем, бо після кількох приємних телефонних розмов про Микиту Годованця та наше з ним листування, віднайдене Василем Горбатюком у архіві байкаря, запросила зустрітися із викладачами і студентами К-ПНУ, а також відвідати місця, пов'язані з іменем незабутнього Микити Павловича. На що я з радістю і вдячністю погодилася. Однак засмучувала нас дощова погода, яка могла поламати усі наші плани і зіпсувати поїздку. На що я пожартувала, мовляв, не журімося, Микита Павлович там, на своєму Небі попросить кого треба, щоб було у цей день в Кам'янці-Подільському сонячно.

Дивно, але так і сталося. Справді, дощ, який прав і полоскав наш поїзд крізь ніч від самого Києва, перед самим Кам'янцем-Подільським раптом стих, і старовинне місто зустріло мене першим непорочно-чистим білим снігом на ще зеленому листі розкішних садів і парків, з яких раптово постав переді мною приглушений туманним ранком малиново-білий фасад знаменитого університету імені Івана Огієнка.

А потім, після короткого знайомства з історією і сьогоденням університету відбулася прецікава зустріч із студентами та викладачами факультету української філології та журналістики, яку ми присвятили пам'яті Патріарха української байки Микиті Павловичу Годованцю.

Завершилася моя поїздки у славний Кам'янець-Подільський тим, чим мала починатися: гостиною до Микити

Павловича Годованця. Але, на жаль, не на квартиру по вулиці Шевченка, 18, куди я йому писала листи школяркою... Там уже давно нікого з Годованців нема. Вслід за господарем відійшли в позасвіття і дружина Годованця пані Серафима, і син Анатолій Микитович... Зате збереглася меморіальна кімната і дух байкаря в художньому музеї Кам'янця, які береже науковий працівник – креативна і привітна Ліля Стоцька. Там і відбулася, нарешті, наша зустріч із Микитою Павловичем Годованцем...

Відвідали ми з професором Галиною Йосипівною Насмінчук і завкафедри Олегом Рарицьким і старе міське кладовище, де на початку центральної алеї спочиває у своєму вічному прихистку земному Патріарх української байки, великий патріот України і просто світла добра Людина Микита Павлович Годованець. Світило сонечко, було тихо-тихо... І тільки коли я нахилилася, щоб покласти квіти на могилку байкаря, раптом лунко сипнуло росою чи дощем... Чи то з розлогого куща калини, чи з високої сосни, чи з неба погожого?..

– То Микита Павлович просльозився, – шепнула Галина Насмінчук.

І ми мовчки, боячись порушити вже присмеркову тишу вічного спочинку, вийшли за цвинтарну браму...

До мого від'їзду залишалось дві години, якраз стільки, щоб посидіти в затишному кафе старовинного Кам'янця, погомоніти, добратися до вокзалу і по дорозі згадати свою молодість, і поіменно тих святих наставників наших, до яких ми ще не носили квітів...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Альперін Ю. Микита Годованець : літературний портрет / Ю. Й. Альперін. – К. : Дніпро 1973. – 124 с.

Василяшко В. Байка і колючий дріт, або Відомий і невідомий Микита Годованець / Василь Василяшко // Вітчизна. – 2005. – № 9–10. – С. 116–129.

Василяшко В. Байка – за колючим дротом / Василь Василяшко // В. Кушерець, В. Василяшко Через терни – до України / Друге видання. – К. : Знання України, 2012. – С.107–150.

Годованець М. Байки : у 2 т / Микита Годованець. – К. : Дніпро, 1968. – Т. 1. Заяча математика. – 344 с.; Т. 2. Ріка мудрості. – 294 с.

Годованець М. Поезії 1917–1920 рр. / Упоряд., автор вступ. ст. та прим. Ю. Телячий / Микита Годованець. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2008. – 78 с.

Годованець М. Слово про байку. Роздуми у творчій лабораторії / Микита Годованець. – Вінниця : Континент-Прим, 2003. – 80 с.

...З порога смерті: письменники України – жертви сталінських репресій / Авт. кол. : Бойко Л. С. та ін. – К. : Радянський письменник, 1991. – С. 138–139.

Завальнюк О. Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918–1921 рр.) / О. М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2006. – С. 543.

Красуцький М. Розрив-трава на лютих перехрестях : роман-документ / Мар'ян Красуцький. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак, 2008. – 190 с.

Тарасюк Г. Трепанация : літературознавчі праці, рецензії, відгуки. Роздуми. Інтерв'ю / Галина Тарасюк. – Бровари : Відродження, 2006. – 320 с.

Фонди Хмельницького обласного літературного музею.
Номери справ: КН 5775–5798, ДК 4252–4376.

Науково-популярне видання

Галина Тарасюк

**МИКИТА ГОДОВАНЕЦЬ:
ХУДОЖНЬО-ЕПІСТОЛЯРНИЙ
АСПЕКТ БІОГРАФІЇ**

Загальна редакція ректора Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка,
професора А.С. Копилова
Відповідальний редактор О.А. Рарицький

Підписано до друку 04.03.2017 р.

Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 3,25

Наклад 150 прим. Зам. № 117

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
в друкарні ТОВ "Друкарня "Рута"
(свід. Серія ДК №4060 від 29.04.2011 р.)
м. Кам'янець-Подільський, вул. Пархоменка, 1
тел. 0 38 494 22 50, drukruta@ukr.net

Галина Тарасюк – поет, прозаїк, критик, публіцист, перекладач. Член Національної спілки письменників України.

Закінчила філологічний факультет Чернівецького університету. Автор книг поезій, новел, романів, вибраних творів, зокрема «Смерковий міст», «На Трійцю дощ», «Любов і гріх Марії Магдалини», «Дама останнього лицаря», «Сестра моєї самотності», «Між пеклом і раєм», «Храм на болоті», «Янгол з України», «Трепанация», «Цінь Хуань Гонь», «Зоре моя вечірняя». Твори перекладені італійською, латвійською, киргизською, німецькою, естонською, польською, румунською та ін. мовами. Лауреат премії імені Григорія Сковороди, Сидора Воробкевича, Ольги Кобилянської, Григорія Косинки, Володимира Сосюри, Олеся Гончара, Дмитра Нитченка. Нагороджена орденом княгині Ольги 3-го ступеня, медаллю «Незалежність України» Міжнародного Академічного Рейтингу популярності «Золота Фортуна», відзнакою Міжнародного лицарського ордену Архистратига Михаїла.